

LBRIS

We know
books

DUHOVNICI ROMÂNI CONTEMPORANI
PĂRINTELE SOFIAN

29. 114 - 07

București
această lucrare
+ [Signature]

PĂRINTELE SOFIAN

Ediția a doua, revăzută și adăugită de
Constanța COSTEA
și Ioana IANCOVESCU

Ediția întâi a apărut cu binecuvântarea
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

EDITURA BIZANTINĂ

1. MĂRTURISIREA MONAHULUI PICTOR*

Eu sunt născut în Basarabia, pe malul Prutului, într-o fostă comună numită Cuconeștii Vechi. Acum, satul nostru nu mai este... a fost înghițit de apele Prutului. S-a făcut mai jos o hidrocentrală pe Prut și au fost dislocate vreo zece comune de pe ambele maluri ale Prutului, între care și comuna noastră... am fost acum doi ani acolo, pe malul Prutului și era un noian de ape, ca un fel de mare – eu am fost în Țara Sfântă și am fost pe la Marea Ghenizaretului, în partea de Nord a Palestinei – și parcă eram în fața Mării Ghenizaretului, vedeai cu ochii numai apă, dar se vedeau și celelalte maluri... așa încât tot ce-a fost legat de copilăria mea, biserică, școală, în afară de casa părintească, rudeni, prieteni, totul s-a șters, înghițit de aceste adâncuri.

Copilăria mea este simplă, noi am fost șase copii în casă. Părinții mei au fost agricultori, și lucram și noi și lucrau și ei... Am făcut școala în sat, patru clase primare cum era pe atunci.

După aceea am mai stat puțin acasă și am plecat la mânăstire. Am fost mai înainte la niște mânăstiri din Basarabia și mi-au plăcut și peisajele de acolo și atmosfera, și mă țineam de părinți să-mi dea voie să mă duc și eu la mânăstire... Greu, dar mi-au dat voie. Am stat doi ani la mânăstire, la schitul Rughi, și m-a luat după aceea la Episcopia din Bălți, ca ucenic la epis-

* Mărturie înregistrată și dată publicității în 1996.

copul de atunci, Visarion Puiu. Am stat la el vreo doi ani și după aceea el însuși m-a adus la o mănăstire mare din Basarabia, Mănăstirea Dobrușa, unde era o școală de cântări, și am intrat la școala aceasta ca elev... și acolo atmosfera era alta, erau mulți tineri, muzică multă, veselie mai multă, și m-am simțit mai bine, să zic așa.

Am terminat școala, am terminat-o cu bine – cu 9,75. Văd și eu diploma... Am plecat apoi la școala de la Mănăstirea Cernica, la seminarul monahal, seminar călugăresc, la Mănăstirea Cernica. Era aceasta în anul 1932. La seminar, din clasa a doua a intrat limba latină, limba franceză, limba greacă, și la astea aveai de învățat, pentru că nu făcusem asemenea limbi la școala de cântări de la Dobrușa. Și apoi am urmat seminarul, rând de rând, an de an, și în fiecare vară plecam la mănăstirea de unde eram, Mănăstirea Dobrușa, iar de aici m-a oprit la Bălți la Episcopie... Și treceam viața. ca elevi de seminar, ne mai cruțau de la muncile agricole, eram ori la prisacă, ori la cancelarie.

Toamna ne întâlneam din nou la seminar. Și s-a întâmplat aceasta până am ajuns în clasa a șasea de seminar... Eu până atunci eram frate, fratele Serghie, așa m-am numit înainte... Și în clasa a șasea am plecat într-o vacanță de Crăciun acasă la mănăstire, și atunci, la dorința mea și la propunerea și cu acordul celor din mănăstire, am intrat în viața călugărească... A fost o slujbă frumoasă de Crăciun, emoționantă, fără îndoială... Și am plecat călugăr la seminar.

Eram în clasa a opta, eram la examenul de diplomă, la sfârșitul anului, când am primit o telegramă de-acasă că a murit tata... Și am lăsat tot, cu știrea directorului și cu învoială, și am plecat acasă. Atunci satul era tot, întreg, nu era înecat în apele Prutului... Și-am luat parte la înmormântarea tatălui... destul de dureroasă a fost această despărțire, și m-am întors la seminar. Am dat examenele și am terminat, și am plecat la mănăstire la Dobrușa.

Era pe la începutul lunii iunie și acolo mă pregăteam să-mi fac material de desen și pictură, pentru a picta trapeza mănăstirii. Am făcut tot, am făcut niște cărbuni din tei și, pe neașteptate, îmi spune părintele stareț Dionisie Popescu că iată, vin rușii în Basarabia... Și a trebuit să plecăm să ne salvăm. Au rămas toate... În seara zilei de 28 spre 29 iunie, de Sfinții Apostoli, ne-am încărcat în trei căruțe cu strictul necesar și am plecat pe drumul către Ungheni... când plecam din mănăstire, părintele Ioan bătrânul, aproape orb, a rămas acolo, bătea toaca, și a început slujba de Sfinții Apostoli... Ei au intrat în slujbă, au rămas mulți călugări acolo, bătrâni, mai puțin bătrâni, care nu simțeau nevoia să plece, erau legați de mănăstire, și-au rămas acolo sărmanii...

Și noi am plecat, ca niște transfugi; am trecut Prutul și ne-am oprit întâi pe la Huși și după aceea am trecut, încet-încet, la Mănăstirea Căldărușani. Am stat un timp la Căldărușani, acolo am început să lucrez icoane și am stat până toamna... Și toamna, în timpul examenului de admitere la Belle Arte, la Academia de Arte Frumoase, m-am prezentat la examen la București și am luat examenul de intrare.

Era încă în 1940. Veneam aici la Antim... Aici era un cămin de studenți monahi. În anul următor, în toamnă, m-am înscris și la Teologie, încât mergeam în paralel. Eram mai vechi, de un an la Arte, și eram începător la Teologie. Erau niște profesori foarte buni la Teologie pe vremea aceea, părintele Roventța², părintele Vintilescu³, Tudor Popescu⁴, Nichifor Crainic

² Haralambie Roventța (1898-1946), profesor cu studii de teologie și filologie clasică și specializare în teologie la Strasbourg, Oxford și Atena, a predat între 1929-1946 Studii biblice, apoi Exegeza Noului Testament, la Facultatea de Teologie din București.

³ Petre Vintilescu (1887-1974) profesor de Liturgică și Pastorală la Facultatea de Teologie din București din 1928 până în 1950, autorul unor importante studii de Liturgică.

⁴ Teodor M. Popescu (1893-1973), profesor de Istorie bisericească universală – având studii de specializare în Atena, Leipzig, Paris – la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1927) apoi din București (1927-1959); autor de

și alții... Și mai erau și alte facultăți, foarte ispititoare... și alergam între una și alta... De la Arte, unde aveam Istoria artei, la Anatomie, veneam dincoace la un curs de Noul Testament, de pildă, sau la Patrologie, unde era Părintele Coman⁵, foarte mare profesor... Toți s-au stins, acum sunt alții, mai tineri...

Am intrat în anul doi la Pictură și în anul întâi la Teologie, și rând pe rând au trecut cei patru ani de Teologie și cei cinci ani de Arte Plastice... Mi-am lucrat licența la Teologie, dar aici, la București, n-aveam timp, pentru că eram în continuu solicitat. Și am plecat la Ostrov, în Oltenia, la bisericuța care acum este într-o insulă. Pe atunci era simplă, așa... Era foarte frumos acolo. Mi-am luat materiale din București și acolo am redactat licența în Teologie, care se numea *Chipul Mântuitorului în Iconografia Orientală, de la începuturi până în secolul al XIV-lea*.⁶

Și dincolo am dat tot o lucrare, la Belle Arte, încât am terminat și Arta și Teologia, și acum eram licențiat... abia acum ziceai c-am să învăț. Învățasem ce învățasem la școli, însă de obicei înveți după ce termini cursurile acestea oficiale și obligatorii.

Noi, aici la mănăstire, în 1945, deși era șantier și lucrarea aceasta de zidărie și de refacere, aveam niște conferințe – titlul lor *Rugul Aprins* – care au adunat multă lume și conferințele se țineau în sala bibliotecii mănăstirii, în clădirea vechii stăreții, în care se aduna multă studențime, și veneau oameni distinși, care vorbeau despre diverse subiecte în legătură cu viața spirituală. Nu era nimic politic...

studii erudite privind istoria bisericească, a suferit detenția în închisorile comuniste (1959-1964).

⁵ Ioan Coman (1902-1987), profesor, licențiat în teologie și limbi clasice, cu specializări la Srasbourg, Montpellier, Paris, titularul cursului de Patrologie la Facultatea de Teologie din București, între 1942 și 1970, autorul unui mare număr de lucrări de patrologie, istoria religiilor, filologie clasică și traduceri.

⁶ Lucrarea a fost publicată la Editura Bizantină în 2001, cu titlul prescurtat: *Chipul Mântuitorului în Iconografie*.

În această vreme, începând din 1945, am avut un oaspete aici, un părinte rus, Ioan Kulighin⁷, preot necăsătorit, care venea cu mitropolitul său, Nicolae al Rostovului, din Rusia, care trecuse de partea nemților și acum se temea de răzbunarea comunistă. Și părintele Ioan, care era duhovnicul Mitropolitului, venea aici la noi și asista, și mai spunea și lucruri de la ei, mai întrebam și noi... Și acest părinte Ioan, am aflat după aceea la scurt timp, era un om foarte cult, un autodidact. Școală nu a avut timp să facă pentru că l-a apucat revoluția... La numai 17 ani, la o mânăstire mare din Rusia, Optina Pustina, acolo și-a făcut ucenicia ca frate, fratele Ion. Acum era om format, la 60 de ani. Cunoștea practic Rugăciunea inimii sau Rugăciunea lui Iisus... Acest om m-am convins direct că e un om care se roagă cu adevărat. De pildă, întrebam în timp ce vorbea cu altcineva despre lagărele din Rusia, despre necazuri, închisori: „Părinte Ioan, acum vă rugați?” „Da, părinte, mă rog!” Se ruga foarte mult, ședea la mine în chilie aici, și am și niște desene, chiar așa cum dormea...

La acest ciclu de conferințe, cum era atunci, în fiecare duminică după-amiaza, se discutau fel de fel de probleme legate de viața noastră spirituală. În timp ce în societatea noastră laică se întâmplau înnoiri comuniste, la noi se păstra această atmosferă duhovnicească, creștină, pașnică, pe care o propovăduiau și în biserică și în aceste conferințe numite *Rugul aprins*. În 1948 au început să se simtă niște presiuni, eram cam incomozi aici la Antim, și în 1948-49 ne-au mutat la mânăstirea Neamț – acolo era un seminar – părintele Benedict Ghiuș⁸, părintele Andrei Scrima⁹ și alți părinți. Erau mutați la

⁷ Născut în 1885 și mort în lagărele sovietice, după 1947.

⁸ Arhim. Benedict Ghiuș (1904-1990), licențiat și doctor în teologie al Universităților din București și Strasbourg, călugărit în 1934 la Mânăstirea Chițcani din Basarabia, slujitor la Mânăstirea Antim și la Catedrala patriarhală din București, ales în 1944 – dar neconfirmat de guvern – episcop de Hotin; participant la *Rugul aprins* și închis între 1959-1964, retras, în ultima parte a vieții, la Mânăstirea Cernica; autorul unei importante lucrări privind iconografia, editor al *Proloagelor*, mare și iubit duhovnic.

seminar sau în alte părți, ca să nu deranjeze atmosfera nouă care se crea...

Între timp eu pictam, și am fost chemat din nou la București și am fost trimis la Mănăstirea Plumbuita unde erau elevii absolvenți de la seminarul Mănăstirii Neamț și aveau căminul la Plumbuita. Patriarhul Justinian a hotărât, ca după ce termină seminarul, să facă doi ani de practică la Mănăstirea Plumbuita, de sculptură, de pictură, de tâmplărie, și m-a trimis pe mine, m-a luat de la Neamț ca să mă ocup de ei. Făceau doi ani de practică la Plumbuita, și după aceea plecau la Teologie, se înscriau, terminau și plecau pe la mănăstirile lor, ca să fie la îndemână pentru diverse nevoi ale mănăstirii. În acest timp eu plecam pe șantiere, luam câte un elev sau doi, care erau așa, mai buni la pictură, și plecam pe diverse șantiere... Între timp, când lucram la Ghighiu, la biserica din cimitir, într-o seară de 13 spre 14 iunie, vin două mașini și ne arestează... eram mulți, eram vreo opt care lucram la pictura bisericeții din cimitir... Seara, când trebuia să venim la masă, această trupă de securiști ne-a chemat acolo într-o cameră, ne-a legitimat, ne-a pus ochelari negri la ochi și ne-a luat la „studiu”, la această „academie”, cum i se spunea în batjocură, academia specială... și am fost arestați, dintre toți, eu și părintele Felix Dubneac¹⁰, care de

⁹ Arhim. Andrei Scrima (1930-2000), licențiat în filosofie – student al lui Anton Dumitriu –, participant la întrunirile *Rugului aprins*, călugărit în 1956, translator al Patriarhului Justinian; plecat din țară din 1956, profesor la Beirut, cofondator al Mănăstirii Deir-el-Harf.

¹⁰ Arhim. Felix Dubneac (1912-2008), născut în Basarabia, absolvent al Școlii de cântăreți bisericești din Dobrușa, al Seminarului monahal de la Cernica (1935-1943), al Facultății de Teologie, Academiei de Arte Frumoase, al Facultății de Litere și Filosofie (1944-1953) și al Școlii Superioare de pictură bisericească, intrat în monahism de la 12 ani la Schitul Rughi, călugărit la Rohia (1938), hirotonit la Mănăstirea Antim (1954), membru al grupului *Rugul Aprins*, condamnat în 1958 la 16 ani de muncă silnică; după ieșirea din închisoare (1964), transferat ca preot și pictor la Arhiepiscopia Română Ortodoxă pentru Canada și Statele Unite ale Americii (1967), retras (în 1994) la Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din America.

douăzeci și ceva de ani este în America, după ce-a ieșit din închisoare... El avea o voce foarte bună, era dirijor de cor, băiat distins, făcuse și Teologia și Pictura și Filozofia. A plecat în America și acum este acolo... Comunicăm între noi.

Și am stat în pușcărie șase ani și patruzeci și cinci de zile, încât am încheiat cu toată această activitate începută, și cu pictura și cu biserica și cu slujirea și cu tot... și acolo în închisoare am întâlnit altă lume, oameni care au fost în închisorile rusești, în închisorile românești, care au fost pe la Canal, și era un șir întreg de istorii despre suferințele lor... Am fost întâi la Jilava și la Aiud, și în ultima parte, un an și jumătate, ne-a ținut la Bălțile Brăilei, la muncă agricolă... Și mi-aduc aminte că la Salcia, unde am fost noi găzduiți, era un număr de o mie de persoane, dintre care o sută eram preoți. Și duminica, când nu lucram, stam de vorbă în curtea destul de largă, și de jur-împrejurul închisorii erau niște turnulețe din care se uitau soldații de pază, însă noi în curte ne mișcam liberi, ne rugam, discutam fel de fel de lucruri, și eram împărțiți, adică fiecare preot avea câte zece enoriași... Oamenii aveau nevoie de câte un cuvânt duhovnicesc, ei mai știau ce mai știau săracii, mai știau rugăciuni, însă erau bucuroși să mai înnoiască materialul lor sufletesc, ca să poată rezista. Acolo nu aveai voie să scrii, nici nu aveai cu ce să scrii – în închisoare vorbesc –, de citit nu puteai să citești nimic, era strășnicie... Se scria, de pildă, pe talpa bocancului, o rugăciune sau, știu eu, câte un cuvânt așa, mai deosebit, și dacă te prindea scriind cumva, pedeapsa era foarte aspră. Era o închisoare mai aspră... În sfârșit, a fost viață destul de grea, însă m-a ajutat Dumnezeu să nu regret faptul că am fost în închisoare, pentru că țara întreagă era în suferință, nu numai în închisoare era suferință, și afară era suferință, ei însă erau mai în suferință pentru că erau lipsiți de tot, de familie, de confortul acesta obișnuit și rupți de cele sufletești. De aceea aveau nevoie de cineva care să-i mai ajute, noi eram un fel de parohi pe acolo, și pot să mai spun că am avut zile, multe zile

mai fericite în închisoare decât afară, pentru că fericirea vine din lăuntru, nu din afară.

Noi, adică pictorii din vremea noastră, pictorii bisericești, pictăm în frescă sau în tempera, nu pictăm în ulei și în stilul realist, cum a pictat de pildă Tattarescu, Grigorescu, și alți pictori din secolul al XIX-lea.

Pictăm așa pentru că noi suntem ortodocși, răsăriteni, suntem în această idee, bizantini, și pictura noastră răsăriteană este bizantină, este o pictură hieratică, care are o anumită semnificație, care descrie cotidianul în care suntem și-l transportă într-o lume hieratică, cerească, pe când pictura realistă, a lui Grigorescu și a altora, este influențată de Renașterea italiană, mai ales. Ei au pictat așa pentru că așa era moda în secolul trecut.

Înainte de acest secol, în secolele XV, XVI, XVII până după Brâncoveanu, noi am pictat ca răsăritenii, ca bizantinii. În această perioadă, ne-au influențat și pe noi din apus, din Renaștere, pictorii noștri au făcut de obicei studii în Occident și au venit cu materialul în ei, l-au transpus pe zidurile bisericilor noastre.

Așa a făcut de pildă Grigorescu, care a pictat vestita Mănăstire Agapia. Era un copil, avea aproape douăzeci de ani când a pictat această biserică, și fără îndoială a rămas celebru prin talentul lui mai ales, și prin ce a realizat acolo, deși sunt multe copii din Renaștere, însă cu talentul lui le-a transfigurat, le-a adaptat la firea lui, la talentul lui. Pe vremea lui, și chiar și în vremea noastră, foarte multă lume admiră această pictură, însă când vin apusenii, în vizită, aproape că nu-i interesează deloc această pictură a lui Grigorescu de la Agapia, și de la alte biserici, că mai sunt vreo două... nu-i interesează, pentru că ei au foarte multe asemenea lucrări mult mai reușite decât cea de la Agapia, trebuie să recunoaștem... marii maestri ai Renașterii care-l depășesc pe Grigorescu.